

A cigányság migrációjának területi sajátosságai egy északkelet-magyarországi felmérés tükrében

Pénzes János, PhD

egyetemi adjunktus – DE TTK

Pásztor István Zoltán, PhD

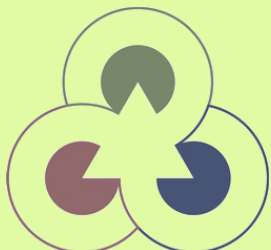
egyetemi adjunktus – DE TTK

„Áramlások a térgazdaságban”

az MRTT XVI. vándorgyűlése

Kecskemét

2018. október 18-19.

MAGYAR REGIONÁLIS
TUDOMÁNYI TÁRSASÁG

Cigányság és migráció

- A vándorló életmód sztereotípiák szintjén összeforrt a cigánysággal, azonban letelepedett életmód volt jellemző már a 19. század végén is (vándorcigány ~3%). (MKSH 1895)
- A szocializmus időszakában a munkahelykínálat vonzotta az ipari tengely térségébe és a nagyvárosokba a cigányságot. (Kemény I. et al. 2004)
- A rendszerváltás után a cigányság költözései összekapcsolódtak a deklasszációval és a szegregációs folyamatokkal. (Ladányi J.–Szelényi I., 2004)
- A cigányság elszegényedő és elvándorlással sújtott településekre való kiszorulása hozzájárul a térségi szintű gettósodás folyamatához. (Virág T., 2006; Váradi M. M.–Virág T., 2015)
- A 2003-as szociológiai felmérés értékelése szerint nőtt az elvándorlás – azon belül is a megyét átlépő költözések aránya – cigányság körében. (Kemény I. et al. 2004)
- A cigányság esetében a nemzetközi migrációs nyereség igen szerénynek tekinthető (Hablicsek L. 2007; Tátrai P. 2014)

A vizsgálat alapja

A DE-PKE felmérés bemutatása:

- A projekt címe: *„A roma lakosság vizsgálata a magyar-román határvidéken”*:
 - az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatta;
 - a Debreceni Egyetem és a Partiumi Keresztény Egyetem részvételével;
 - célterület: Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései.
- Célkitűzések:
 - a Szlovákiai Roma Atlasz módszertanának adaptálása;
 - a hiányos vagy hiányzó adatbázisok kialakítása;
 - területileg részletes adatok beszerzése.

A vizsgálat alapja

Előkészítés

- A vizsgálatba bevont települések lehatárolása:
- legalább 10%-os roma népességarány és/vagy
 - legalább 30 fő roma lakos;
 - működő roma nemzetiségi önkormányzat.

274 helyi és 188 roma nemzetiségi
önkormányzat bevonásával

A roma nemzetiségi önkormányzatok intézménye magyar sajátosság, így ez eltért a szlovák metodikától.

A vizsgálat alapja

Előkészítés

➤ A szlovákiai kérdőív módosítása:

- csak egy típusú kérdőív készült a helyi, valamint a roma nemzetiségi önkormányzatok számára *(a cigánytelepeket nem mértük fel külön)*;
- szükséges volt a kérdések számának csökkentése – a települési intézményi és infrastrukturális jellegű kérdéseket nem vontuk be;
- az iskolázottságra vonatkozó kérdések már a kialakítás során dilemmákat vetettek fel, a felmérés során meglehetősen problémás volt;
- nagyobb hangsúlyt kaptak a problémák és a konfliktusok;
- települési térképet is csatoltunk a kérdőívhez.

A vizsgálat alapja

A felmérés folyamata

➤ A kérdőívezés:

- 8 kérdező bevonásával zajlott a felmérés;
- csak az önkormányzati és a roma nemzetiségi önkormányzati képviselőkre terjedt ki;
- „ajánlólevél” az illetékes államtitkárságtól – mivel érzékeny a témakör, így is több esetben bizalmatlanul fogadták a résztvevőket;
- a roma nemzetiségi önkormányzatok válaszai szélsőségesebbek voltak;
- vegyes tapasztalatok, de összességében véve az előzetes várakozásokat felülmúló eredmények.

A cigányság migrációja a vizsgált térségben

A cigányság száma a vizsgált megyékben eltérő adatok alapján, fő

Megyék	CIKOBI, 1984-1987	Kemény- Janky, 2003	Cenzus, 2011	DE, 2010- 2013
Hajdú-Bihar	22.702	31.300	18.542	48.598
Szabolcs-Szatmár-Bereg	44.861	38.500	44.721	103.819
Országosan	400.451	569.300	315.101	876.565

A cigányság aránya a vizsgált megyékben különböző adatforrások alapján, %

Megyék	CIKOBI, 1984-1987	Kemény- Janky, 2003	Cenzus, 2011	DE, 2010- 2013
Hajdú-Bihar	4,1	5,7	3,4	9,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	7,7	6,6	8,0	18,4
Országosan	3,8	5,6	3,2	8,8

Forrás: saját szerkesztés KOCSIS K. - KOVÁCS Z. (1991); KERTESI G. - KÉZDI G. (1998); KEMÉNY I. - JANKY B. (2003); a KSH 2011-es népszámlálása; a DE intézményi felmérése alapján

A cigányság migrációja a vizsgált térségben

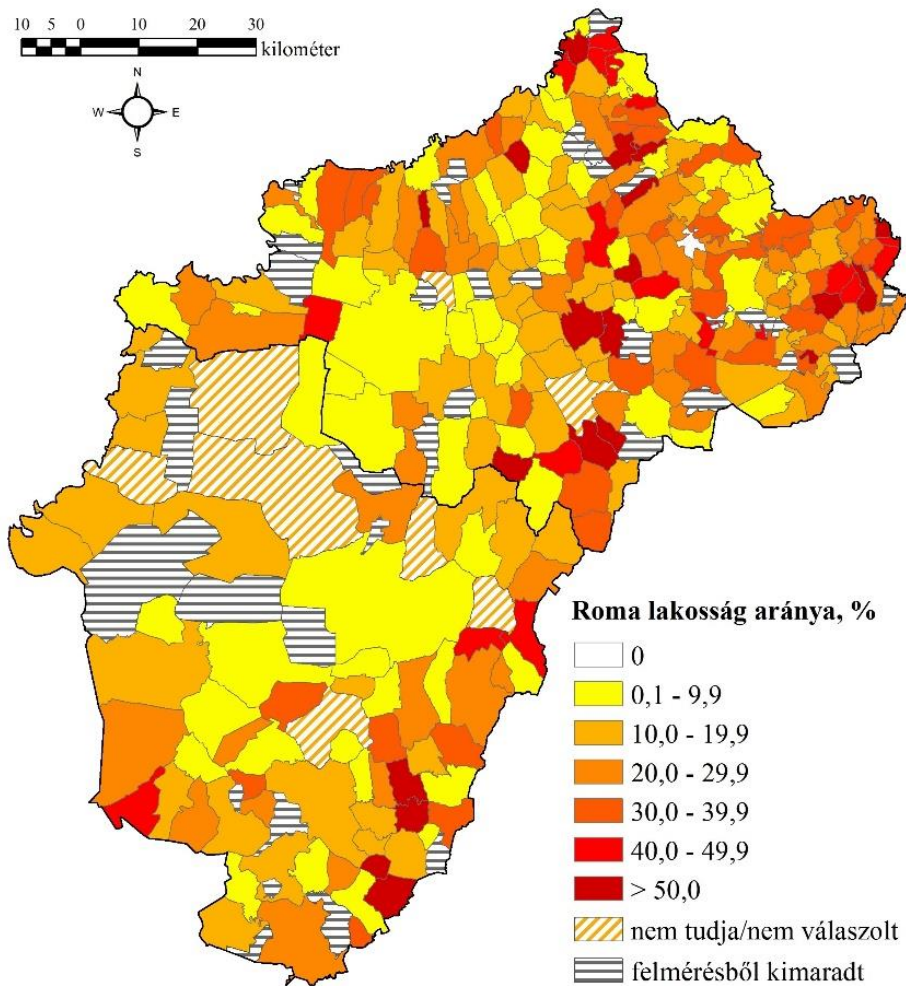
A roma lakosság száma és aránya a 2011-es népszámlálás, a DE felmérése, valamint az önkormányzati és RNÖ válaszok alapján a releváns választ adó településekre (N=177)

Adatforrások		romák száma, fő	romák aránya, %
Önkormányzati válaszok	MIN	121.739	13,73
	MAX	125.887	14,20
	ÁTLAG	123.813	13,97
RNÖ válaszok	MIN	121.117	13,66
	MAX	126.289	14,24
	ÁTLAG	123.703	13,95
Cenzus, 2011		53.421	6,09
DE, 2010-2013		123.656	14,13

(forrás: a KSH 2011-es népszámlálása; a DE 2010-13-as intézményi felmérése és a DE-PKE jelen felmérése alapján számítva)

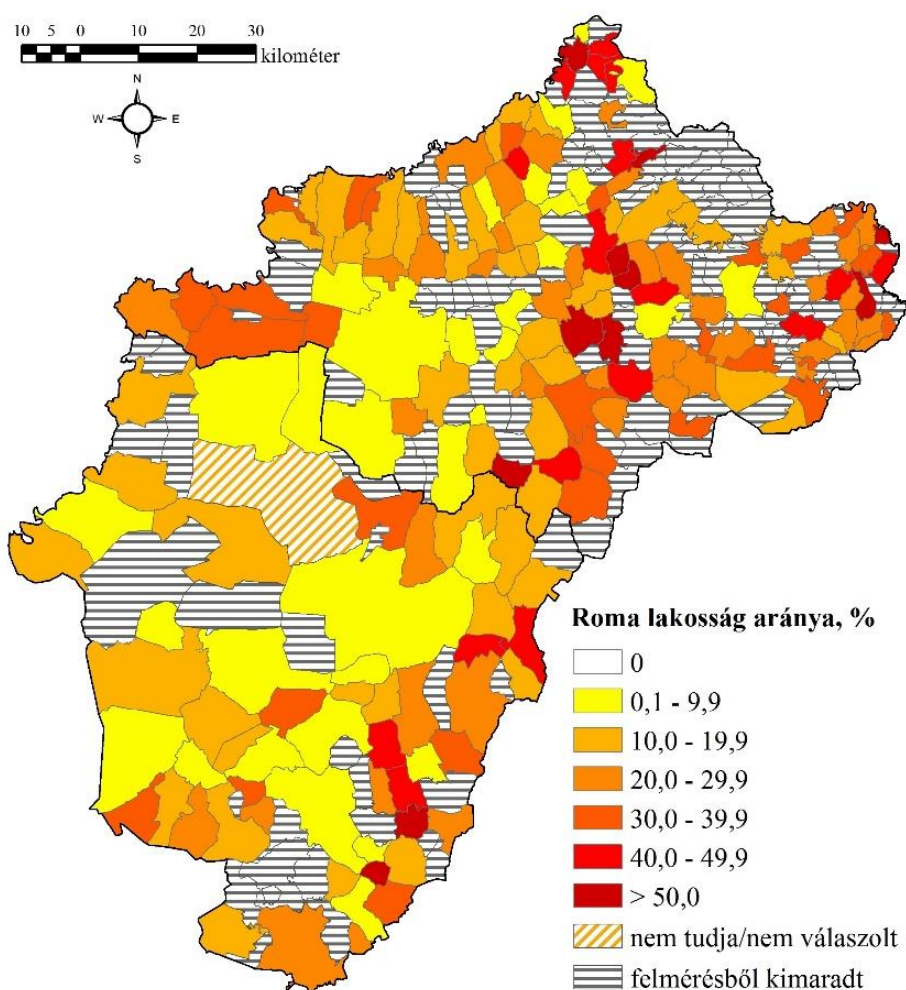
A cigányság migrációja a vizsgált térségben

A roma lakosság aránya a vizsgált két megye településein a helyi önkormányzatok becslése alapján, %

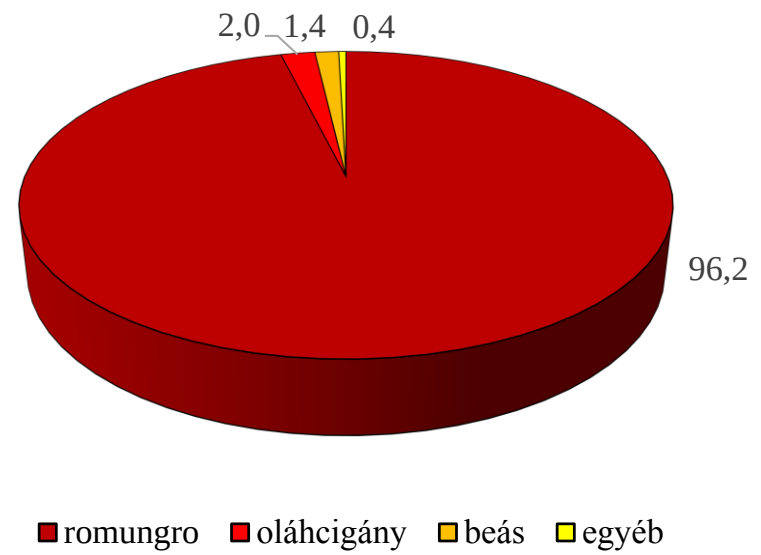
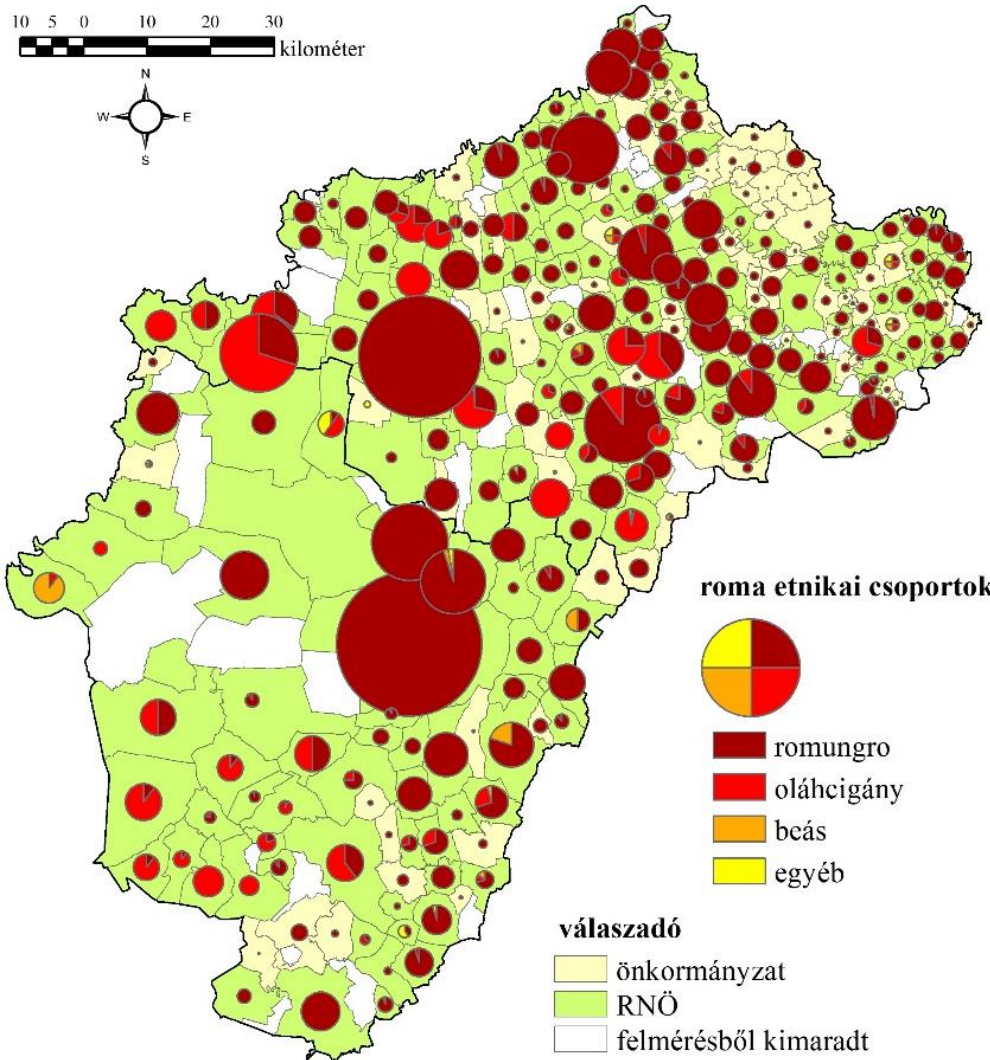
(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

A roma lakosság aránya a vizsgált két megye településein a roma nemzetiségi önkormányzatok becslése alapján, %

(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

A roma lakosság etnikai csoportok szerinti megoszlása a releváns válaszadó roma nemzetiségi (N=183) és helyi önkormányzatok (N=81) válaszai alapján

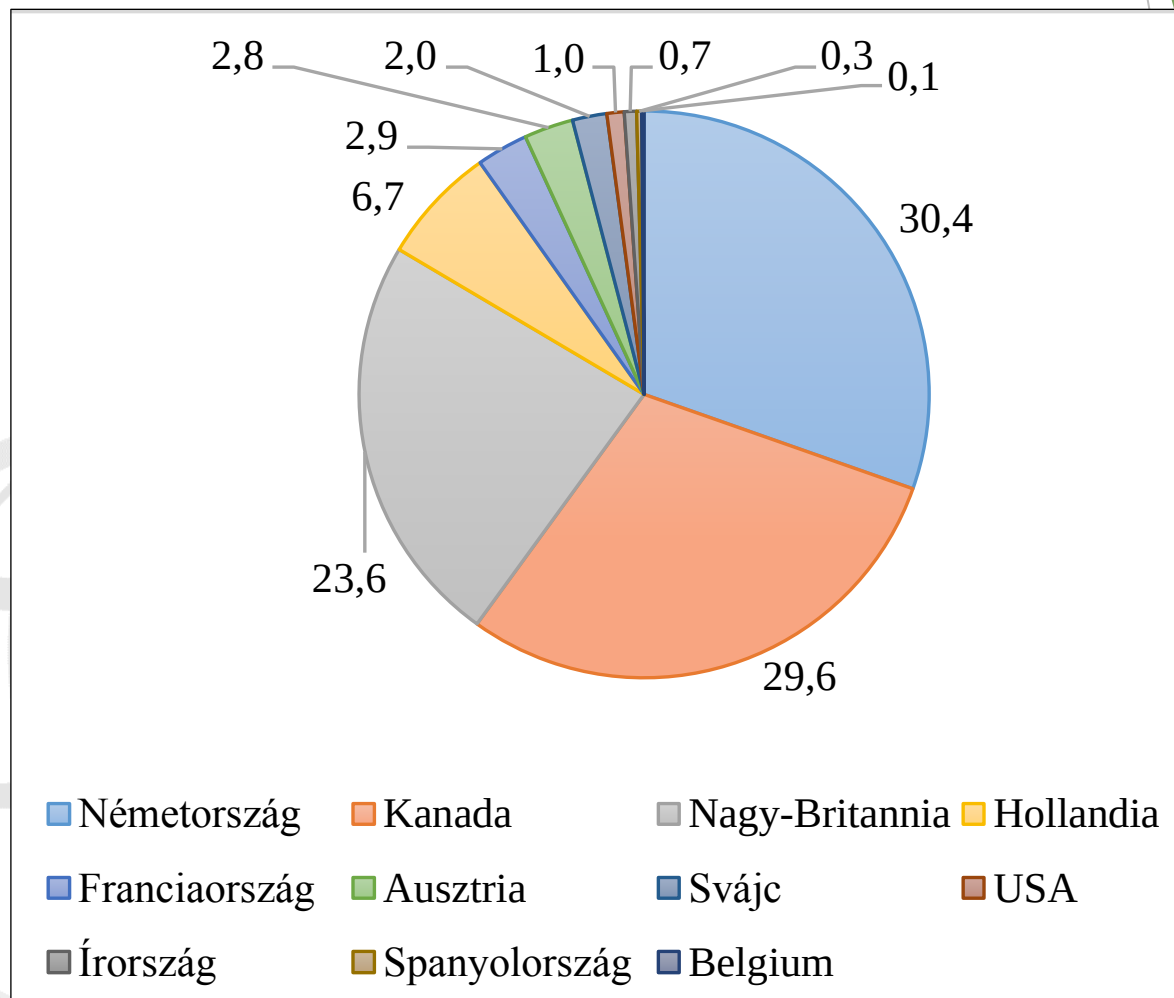
A roma lakosság etnikai csoportok szerinti összesített megoszlása a releváns válaszadó roma nemzetiségi (N=183) és helyi önkormányzatok (N=81) válaszai alapján, %

(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

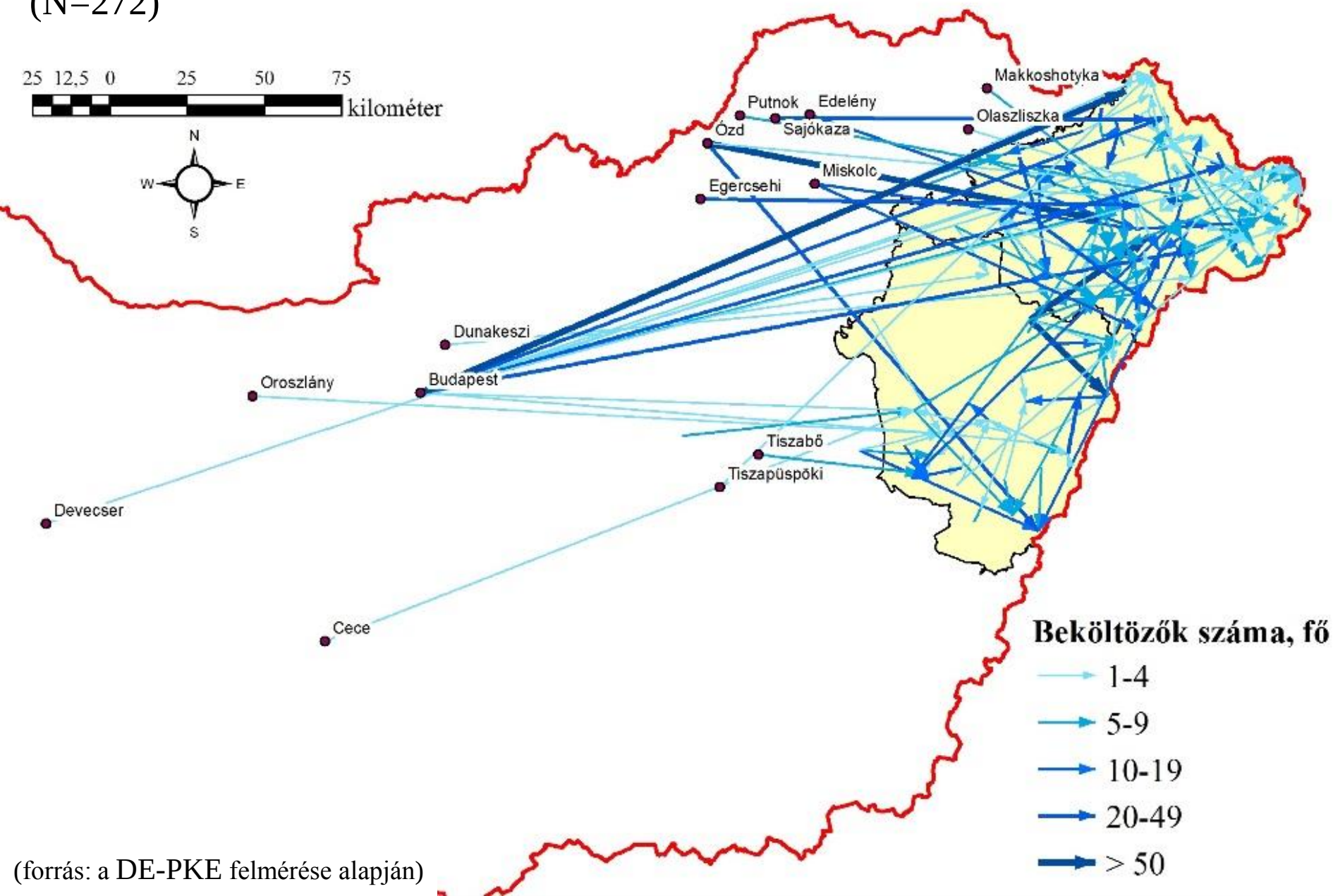
A cigányság migrációja a vizsgált térségben

A roma lakosság nemzetközi migrációjának célországai az önkormányzat és RNÖ válaszadóinak közlése alapján, %

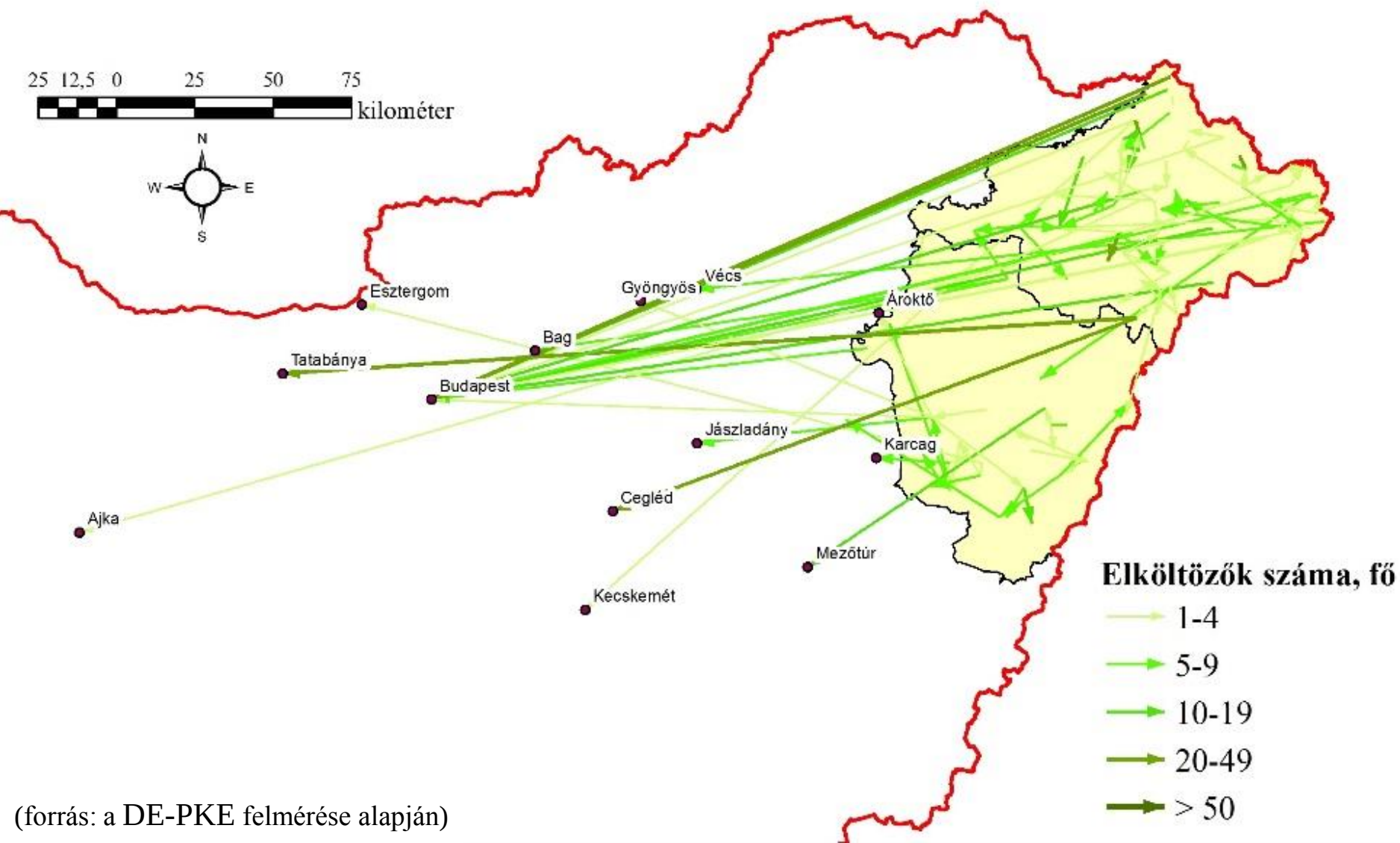
(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

A vizsgált térség településeire beköltöző roma lakosság száma és származási helye az önkormányzatok releváns válaszai alapján (N=272)

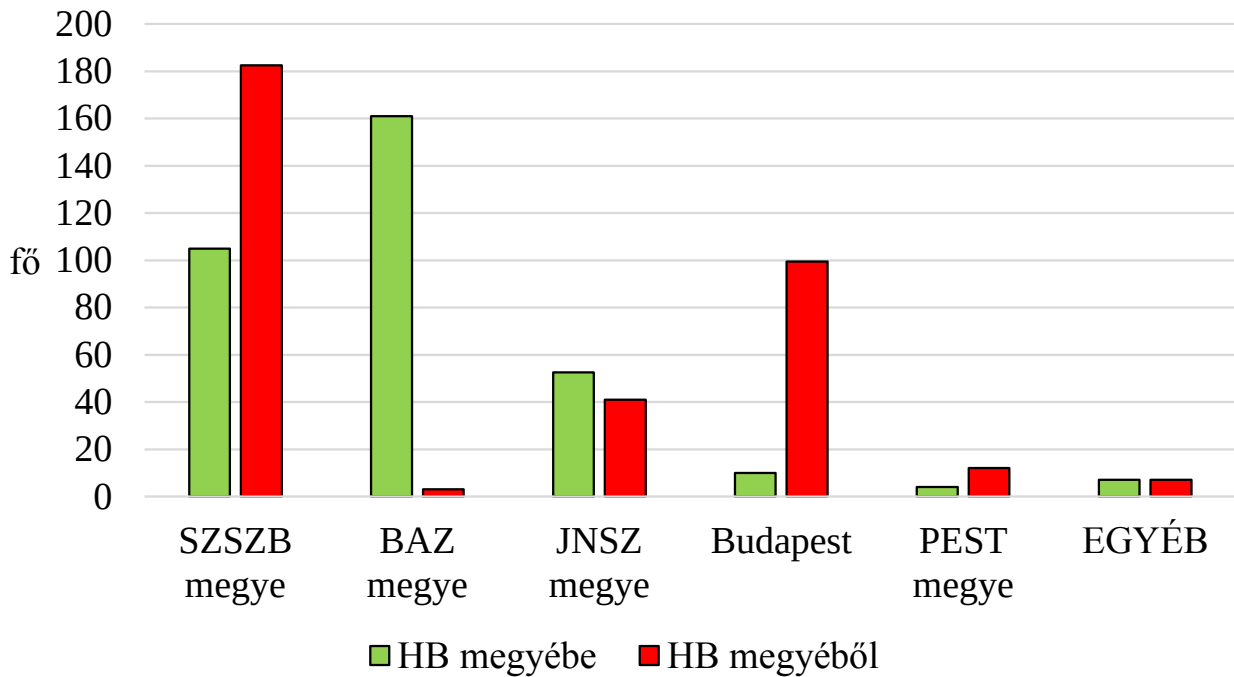
A cigányság migrációja a vizsgált térségben

A vizsgált térség településeiről elköltöző roma lakosság száma és céltelepülése az önkormányzatok releváns válaszai alapján (N=272)

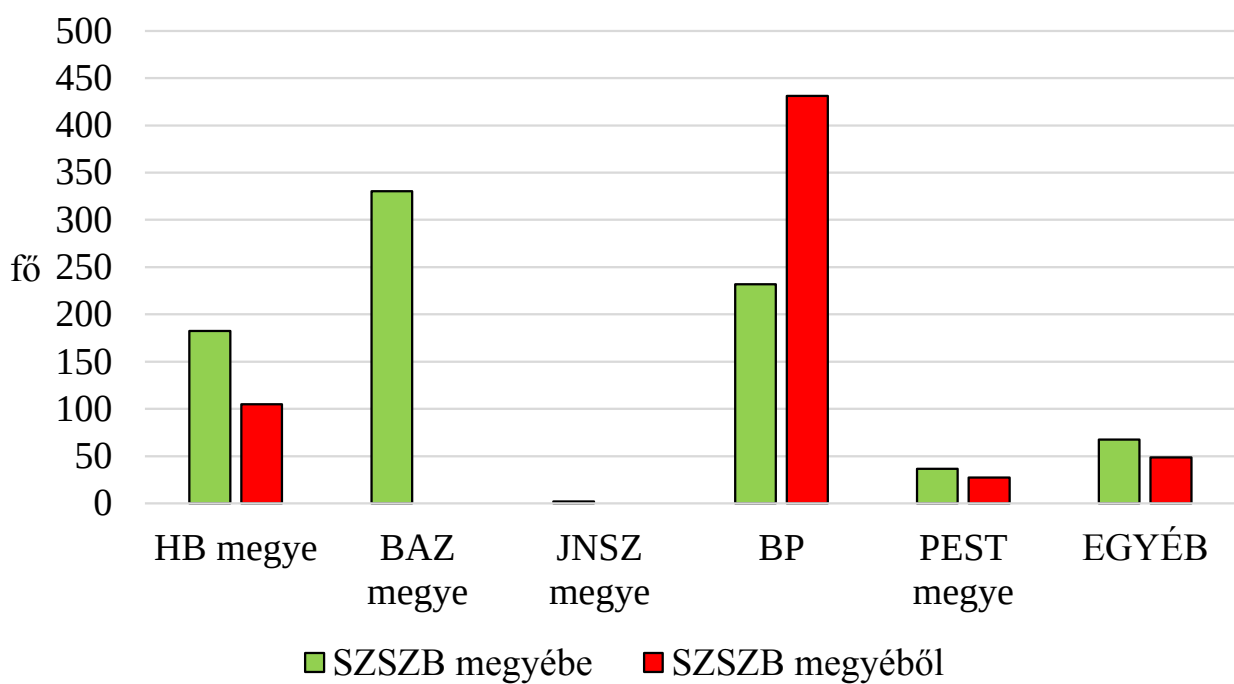

(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

Az elmúlt öt évben Hajdú-Bihar megye településeire beköltöző, illetve onnan elköltöző roma lakosság száma forrás-, valamint célterületenként

Az elmúlt öt évben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeire beköltöző, illetve onnan elköltöző roma lakosság száma forrás-, valamint célterületenként

(forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

A cigányság migrációja a vizsgált térségben

Forrás: a DE-PKE
felmérése alapján

A roma lakosságra jellemző oda- illetve elköltözések településtípusok közötti részesedése az elmúlt öt évre vonatkozó válaszadói becslések alapján a megyékben, %

Hajdú-Bihar megye		Odaköltözés				
		Községbe	Nagy- községbe	Városba	Megyeszék- helyre	Összesen
Elköltözés	Községből	7,9	10,0	6,5	1,1	25,5
	Nagyközségből	9,8	0,0	1,4	2,1	13,3
	Városból	17,1	11,6	9,9	1,9	40,5
	Megyeszékhelyről	1,6	1,0	18,1	0,0	20,7
	Összesen	36,4	22,6	35,9	5,1	100

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye		Odaköltözés				
		Községbe	Nagy- községbe	Városba	Megyeszék- helyre	Összesen
Elköltözés	Községből	39,0	6,3	9,5	1,6	56,4
	Nagyközségből	6,4	1,2	0,5	0,0	8,1
	Városból	22,0	2,1	2,8	0,0	26,9
	Megyeszékhelyről	4,5	0,0	4,0	0,0	8,6
	Összesen	72,0	9,7	16,7	1,6	100

A cigányság migrációja a vizsgált térségben

A roma lakosságra jellemző költözések megoszlása a távolság alapján kategorizálva az elmúlt öt évre vonatkozó önkormányzati és RNÖ válaszadói becslések alapján a két megyében, %

A költözés távolsága (közúton, km-ben)	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg
<10	11,0	38,5
10-15	15,8	18,3
15-20	21,4	9,6
20-25	10,9	10,4
25-30	6,2	6,8
>30	34,6	16,4
összesen	100,0	100,0

(Forrás: a DE-PKE felmérése alapján)

Konklúziók

- A cigányság migrációjának vizsgálata komoly dilemmát jelent;
- Az alkalmazott módszertan számos hiányossága és szubjektivitása ellenére is – véleményünk szerint alkalmas lehet általánosítható folyamatok megragadására;
 - nem tűnik kiemelkedőnek a nemzetközi migráció;
 - jelentős migráció a főváros irányába;
 - karakteres – részben irányított migráció – BAZ megyéből SZSZB-be;
 - a költözések mintegy háromnegyede megyén belül realizálódik;
 - azon belül is nagy szerepe van a vonzáskörzeten belüli költözésnek;
 - a vándorlási mérleg alapján a két megye esetében a községek felé irányuló (kényszer?)migráció körvonalazódik;
 - felmérésünk alapján a cigányság kevésbé mobilis, mint a nem cigány népesség;
 - Ezek a folyamatok együttesen a cigányság arányának gyorsuló növekedését jelzik egyes térségekben;

Köszönjük a figyelmet!

Felhasznált irodalom:

- Hablicsek L. 2007: A roma népesség iskolázottságának területi alakulása: tények és becslések. – Kisebbségkutatás, 16 (4) pp. 729-766.
- Kemény I.–Janky B. 2003: A cigány nemzetiségi adatokról. – Kisebbségkutatás 12. 2. pp. 309-315.
- Kemény I.–Janky B.–Lengyel G. (szerk.) 2004: *A magyarországi cigányság 1971-2003*. Gondolat Kiadó - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.
- Kertesi G.–Kézdi G. 1998: A cigány népesség Magyarországon. Budapest, Socio-typo. 467 p.
- Kocsis K.–Kovács Z. 1991: A magyarországi cigánynépesség társadalomföldrajza. In: Utasi Á.–Mészáros Á. (szerk.): Cigánylét. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete. pp. 78–105.
- Ladányi J. - Szelényi I. 2004: *A kirekesztettség változó formái*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004 p. 189
- MKSH 1895: *A Magyarországon 1893. január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredményei* (szerk. Herrmann A.), Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. Athaneum R. Társulat Könyvnyomda, Budapest.
- Pénzes J.–Pásztor I. Z. 2014: Romák Magyarországon. *A földgömb* 32 (288) 2014/november: 17–18.
- Tátrai P. 2014: Etnikai folyamatok Magyarországon az ezredforduló után. – Területi Statisztika 54. 5. pp. 506–523.
- Váradi M. M.–Virág T. 2015: A térbeli kirekesztés változó mintái vidéki terekben. – Szociológiai szemle 25. 1. pp. 89–113.
- Virág T. 2006: *A gettósodó térség*. Szociológiai Szemle, 16., 1. pp. 60-76.

